

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว
จังหวัดตราด *

Management Process of Community-based Tourism
at Ban Nam Chiao Community, Trat Province

ชลิต ฉีบบิมาัย¹, เฉลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว² และสุเมษย์ นนทลั้ง³

Chalit Chiabphimai¹, Chalermkiart Feongkeaw² and Sumate Noklang³

สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต^{1,2}

สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ³

Hospitality Industry and Tourism Management,

Kasembundit University^{1,2}

Development Education, Graduated School,

Srinakharinwirot University³

Corresponding Author, Email: chalit.chi@kbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพเชิงปรากฏการณ์วิทยานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด 2) เพื่อศึกษาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด และ 3) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารออนไลน์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับคนในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ความเที่ยงตรง

* ได้รับความ: 8 มิถุนายน 2563; แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 22 ตุลาคม 2563

ของข้อมูลใช้ 2 วิธีคือ เทคนิคสามเส้าแบบวิธีการที่แตกต่างและการใช้เทคนิคสามเส้าของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราดเกิดจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเริ่มจากการประเมินศักยภาพและขีดความสามารถของแหล่งท่องเที่ยว และใช้เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเชื่อมโยงตลาดการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่นๆ เพื่อนำสินค้า ผลิตภัณฑ์ และบริการทางการท่องเที่ยวนำมาเสนอต่อนักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในด้านพหุวัฒนธรรมที่สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุข การให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ได้รับการรองรับมาตรฐานจากกรมการท่องเที่ยวส่งผลให้มีโอกาสในการพัฒนามาตรฐานสู่ระดับสากลต่อไป ทั้งนี้ชุมชนบ้านน้ำเขียวยังขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านน้ำเขียวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นอย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาจากความแออัดและปัญหาการทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำลำคลองส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว และ 3) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียวเกิดจากการประเมินความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียวนั้นเกิดจากการปรับใช้เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยและเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์จากกรมการท่องเที่ยวเป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จในด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการได้รับรางวัลมากมาย

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการ; การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This phenomenological qualitative research aimed 1) to study the circumstance of community-based tourism management at Ban Nam Chiao community, Trat province 2) to study the strength, weakness, opportunity, and threat of community-based tourism management at Ban Nam Chiao community, and 3) to study the process of community-based tourism management at Ban Nam Chiao community, Trat province, The data collecting was sought by the documents, textbooks, articles, e-documents related as well as in-depth interviews conducted with local people and those involved at tourist attractions in the community. The content analysis was employed to analyze the data..

The result of this research found that: 1) the management of community-based tourism at Ban Nam Chiao community emerged from the participation of government sector, private sector and local people in planning, operation, gaining benefit and evaluating tourism management. Starting with assessment of potential and carrying capacity in the destination as well as using of Thai community-based tourism development criteria in conjunction with as the homestay standard in order to employ it as the tourism development strategies and synergize tourism market with other communities in bringing tourism products and service to the tourists based on the conservation promotion. That influenced the better quality of life of Ban Nam Chiao community. 2) the strength, weakness, opportunity, and threat of community-based tourism management; being a dominant community in the field of multi-cultural setting, living together in peace, provision of homestay having been standardized by the Department of Tourism conducive to an opportunity to further develop the international standard, lack of the tourism route connection between the community and other tourist sites, problems from overcrowding together with dumping waste into the river negatively affecting the tourism and environment image, and 3) the management process of community-

based tourism arising from the community readiness assessment to develop into the tourism community supported by the public and private sectors, additionally, the tourism management at Ban Nam Chiao community emerged by the application of Thai community-based tourism development criteria as well as the homestay standard of the Department of Tourism as a guideline for continual development until achieving community-based tourism management and receiving numerous awards.

Keywords: management process; community-based tourism management

1. บทนำ

พื้นที่ในชนบทที่มุ่งทำการเกษตรเป็นหลักกำลังมองหาทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจแทนการพึ่งพารายได้จากการเกษตรอย่างในอดีต เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนเครื่องจักรกลและทรัพยากร (Butler, Hall and Jenkins, 1998) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการที่ก่อให้เกิดการจ้างงานและเพิ่มโอกาสในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและเคยถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนในชนบท รวมทั้งชุมชนเมืองเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Mitchell & Reid, 2001)

ชุมชนท้องถิ่นมีความน่าสนใจเป็นพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวเพราะสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม และลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะ (Butler, Hall and Jenkins, 1998) เช่นเดียวกันกับชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เป็นชุมชนที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในอดีต รวมไปถึงวัฒนธรรมประเพณีของการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนที่ผสมผสานวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของชาวมุสลิม ชาวจีน และชาวไทยที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างลงตัวจึงได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต จนทำให้เกิดการดำเนินการทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดขึ้น (จุฑารัตน์ เจือจัน, 2555) ภาพสะท้อนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้รับการยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับอาเซียนคือ ชุมชนท่องเที่ยว

บ้านน้ำเขียวได้รับรางวัลการันตีคุณภาพและมาตรฐานจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์อาเซียน ฯลฯ แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวที่นำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (เมทินี ทะนงกิจ, ฐาศุภร์ จันประเสริฐ และศยามล เอกะกุลนันต์, 2561) อีกทั้งยังช่วยให้เกิดแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ลดปัญหาหยาเสพติด รวมถึงการเป็นหนี้นอกระบบ (เมทินี ทะนงกิจ, ฐาศุภร์ จันประเสริฐ และศยามล เอกะกุลนันต์, 2561)

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียวสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ใน แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ด้านการเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย เสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย การเป็นเจ้าบ้านที่ดีของประชาชนทุกระดับ และด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (SDGs) ในเป้าหมายที่ 15 ด้านการปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน รวมถึงสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 16 ด้านการส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations, 2015)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเรื่องกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เพื่อศึกษาจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด และเพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด นำไปสู่การยกระดับการพัฒนาคุณภาพการบริการและคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (สำนักงาน

ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) รวมทั้งเป็นต้นแบบในการศึกษาเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในบริบทที่คล้ายคลึงกันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้กระบวนการวิธีเชิงคุณภาพเชิงปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ในการวิจัยประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วย คนในชุมชนบ้านน้ำเขียว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นผู้ที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านน้ำเขียว ผู้นำชุมชนจำนวน 8 คน และผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ประกอบการร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและธุรกิจโฮมสเตย์ จำนวน 8 คน ตามแนวคิดของ Denzin and Lincoln (1994); Kuzel (1999); Marshall et al., (2013) อ้างถึงใน จำเนียร จวงตระกูล (2561) ระบุว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคุณภาพเชิงปรากฏการณ์วิทยามีจำนวนอยู่ในระหว่าง 6-8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนและกำหนดแนวคำถามไว้พอประมาณสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการศึกษาเอกสาร โดยเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัย และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนและแนวคิดการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้มีความรู้จาก

แนวคิดและทฤษฎี ต่าง ๆ 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำเขียว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ผลข้อมูลวิจัยใช้หลักการอุปมาน โดยอาศัยการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่ออธิบายผลที่เกิดขึ้น วิเคราะห์โดยแยกแยะจัดข้อมูลเข้าหมวดหมู่ ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์และจุดเด่นหรือจุดที่สำคัญของข้อมูล ส่วนการสังเคราะห์ ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจำนวนสองสิ่งขึ้นไปมาทำการตีความและแปรผลเพื่อให้ข้อมูลเกิดความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎี การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของข้อมูลตามแนวคิดของ Denzin (1978) คือ การใช้เทคนิคสามเส้าแบบวิธีการที่แตกต่างและการใช้เทคนิคสามเส้าของผู้ให้ข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ตอนที่ 1 สภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด

ผู้วิจัยได้จำแนกการนำเสนอออกเป็น 6 ส่วน ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามแนวคิดของ (Dodds, Ali and Galaski, 2016) ประกอบด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านน้ำเขียวเกิดจากการมีส่วนร่วมของ 3 ภาคส่วน อาทิ การประเมินศักยภาพและขีดความสามารถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนในผังโครงสร้างองค์กรกลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว การเป็นศูนย์กลางในการประสานงานและกระจายรายได้ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน และการประชุมเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภารกิจได้อภิปรายผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวครั้งต่อไป

1.2 การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการอำนวยความสะดวกต่อการเชื่อมโยงตลาดกลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อนำสินค้าและผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

1.3 การจัดการท้องถิ่นและการเพิ่มขีดความสามารถของคนในชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว นโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลน้ำเขียว มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเพื่อเป็นต้นแบบด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยยึดถือรูปแบบและวิถีของคนในชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นหลัก อาทิ พัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและได้มาตรฐาน (เทศบาลตำบลน้ำเขียว, 2558)

1.4 การสร้างเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีเป้าหมายส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อาทิ ปลูกป่าชายเลนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนให้มีความอุดมสมบูรณ์มาก การจัดตั้งศูนย์ศึกษาธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลนเพื่อการเรียนรู้ วิจัย สำหรับเยาวชนและประชาชนที่สนใจ

1.5 การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันเงินทุนในการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นอย่างยิ่ง อาทิ การสนับสนุนด้านการฝึกอบรม ศึกษาดูงานให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

1.6 การสร้างรายได้เสริมเพื่อความยั่งยืนของชุมชนระยะยาว ชุมชนบ้านน้ำเขียวได้ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนโดยการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนนับเป็นศูนย์กลางในการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนทุกอาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2. ตอนที่ 2 จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว ผู้วิจัยได้จำแนกการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ตามแนวคิดของ (เอกชัย บุญยาธิฐาน, 2553) ได้แก่

2.1 จุดเด่น ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมโดยภายในชุมชนนั้นมี 2 ศาสนา 4 วัฒนธรรม และมีศูนย์ศึกษาธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านน้ำเขียวคือการประดิษฐ์ออบใบจากที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

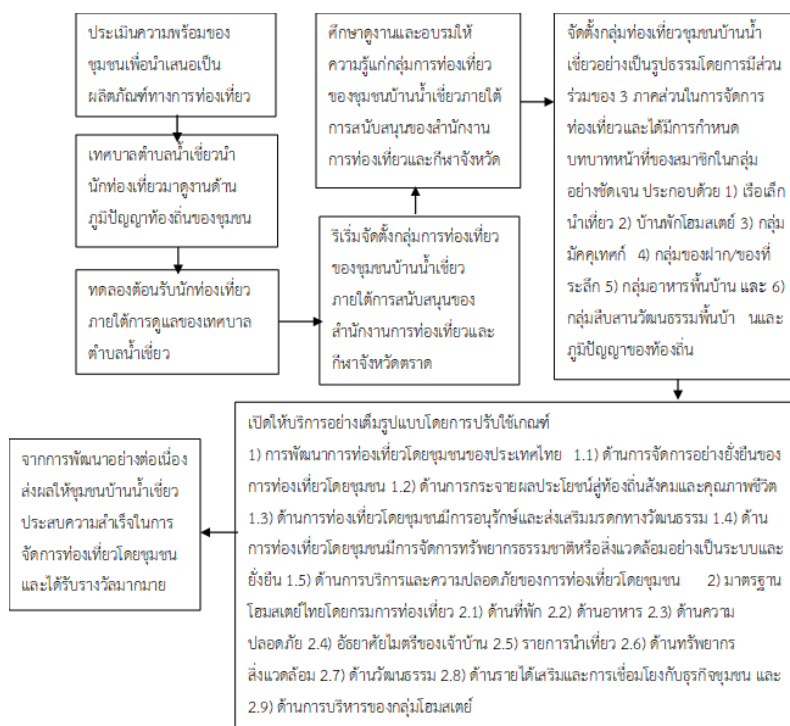
2.2 จุดด้อย สภาพภายในชุมชนบ้านน้ำเขียวมีความแออัดส่งผลต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำลำคลองที่ส่งผลเสียต่อระบบนิเวศภายในชุมชน ถนนริมคลองน้ำเขียวมีความคับแคบอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุต่อนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ชุมชนยังขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

2.3 โอกาส ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนที่เปิดให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานจากกรมการท่องเที่ยว รวมถึงรางวัลอื่น ๆ อีกมากมายส่งผลให้มีโอกาสในการพัฒนามาตรฐานสู่ระดับสากลต่อไป

2.4 อุปสรรค คนในชุมชนบางส่วนยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาจากการทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำลำคลองนั้นส่งผลให้เกิดมลพิษจากน้ำเน่าเสียอันส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวและส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

3. ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เป็นการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของ 3 ภาคส่วน ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังรายละเอียดตามแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด
ที่มา: ผู้วิจัย

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เกิดจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเริ่มจากการประเมินศักยภาพและขีดความสามารถของแหล่งท่องเที่ยว และใช้เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งการศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริบทคล้ายคลึงกันเพื่อนำความรู้มาเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำเสนอสินค้า ผลิตภัณฑ์ และบริการทางการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ใน แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ด้านการเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้า

บริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย โดยการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด

สภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เกิดจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ร่วมกันและการประเมินผลในการจัดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เฉลิมชัย ปัญญาดี, เทพ พงษ์พานิช และอดิสร คันธรส (2549) พบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศักยภาพในการกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวในชุมชนเพราะองค์ประกอบดังกล่าวจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สมาชิกในชุมชนหรือครัวเรือนในชุมชนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของณัฐพัชร มณีโรจน์ (2560) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การประสานงาน และการควบคุม โดยทุกระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล ทั้งนี้การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพเครือข่ายทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนและเป็นศูนย์กลางในการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนทุกอาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ภายใต้การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนเพื่อความยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐพล ชุมวรฐายี (2558) พบว่าชุมชนน้ำเขียวยังมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่นในตำบลน้ำเขียว โดยรับสินค้าจากกลุ่มชุมชนมาจำหน่ายและเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพตำบลอื่นในจังหวัดตราด อีกทั้งยัง

สอดคล้องแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (2559-2563) ในกลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนทรัพยากร ทำงานเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ วศศิชา หมดมลทิล (2562) พบว่าภาครัฐมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากเติบโตและเป็นแรงผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตตามไปด้วยยั่งยืน

2. จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว

ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในด้านพหุวัฒนธรรมที่สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้ ชุมชนบ้านน้ำเขียวได้เปิดให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ได้รับการรองรับมาตรฐานจากกรมการท่องเที่ยวส่งผลให้มีโอกาสในการพัฒนามาตรฐานสู่ระดับสากลต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของจำลอง แสนเสนาะ และขวัญศิริ เจริญทรัพย์ (2561) พบว่าตำบลน้ำเขียวเป็นตำบลที่มีปรากฏการณ์โดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมทางด้านศาสนาที่เป็นการประสานระหว่างวิถีของพุทธศาสนาและอิสลามไว้ได้อย่างกลมกลืน และสอดคล้องกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) ระบุว่าวัฒนธรรม 2 ศาสนาอยู่ร่วมกันและมีวิถีชีวิตที่อิงอาศัยอยู่กับธรรมชาติในคลองน้ำเขียว ป่าชายเลนและทะเลอ่าวไทยทำให้พื้นที่บ้านน้ำเขียวริเริ่มทำการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 ผ่านประสบการณ์ล้มลุกคลุกคลาน และพัฒนาจนก่อตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียวที่ได้รับรางวัลการันตีคุณภาพหลายรางวัล ทั้งนี้ชุมชนบ้านน้ำเขียวยังขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านน้ำเขียวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ละแวกใกล้เคียงอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งปัญหาจากความแออัดรวมถึงปัญหาการทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำลำคลองส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านน้ำเขียว สอดคล้องกับผลการศึกษาของจุฑารัตน์ เจือจั่น (2555) พบว่าหากสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวมายังบริเวณใกล้เคียงจะทำให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์คนในชุมชนก่อให้เกิดการกระจายรายได้และการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด (2558) ระบุว่าปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมและปัญหาน้ำเน่าเสียโดยเฉพาะในเขตอำเภอแหลมงอบ

3. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราดนั้นเกิดจากคนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวร่วมกันประเมินความพร้อมของชุมชนเพื่อนำเสนอเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชน ก่อนที่จะเกิดการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำเขียวและการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์บ้านน้ำเขียวอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องผลกับการวิจัยของสัญญา สะสอง ชูติมันต์ สะสอง และบุศรา นิยมเวช (2563) พบว่าเพื่อให้เกิดการบริหารงานแบบกระจายและชัดเจน มีกลุ่มรับผิดชอบโดยตรงไม่กระจุกอยู่ที่ผู้นำชุมชนเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้น และให้มีการประชุมกันเป็นประจำทุกเดือนเพื่อประเมินผลและขับเคลื่อนชุมชนให้เจริญก้าวหน้าในทุกมิติ นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวบ้านแพมบกเกิดประสิทธิภาพและสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมของเครือข่ายพลังประชาสังคมทุกภาคส่วน และสามารถเป็นชุมชนจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด เป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โดยสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อวางแผนจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านน้ำเขียวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันและต้องการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจัดทำกรวิจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านน้ำเขียวเพื่อความยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน และควรจัดทำกรวิจัยด้านการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านน้ำเขียวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดตราดหรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่แหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชน

อื่น ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นการลดปัญหาด้านขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่กระจุกตัวเฉพาะบางแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. *TAT REVIEW*, 4(1). สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). ชุมชนบ้านน้ำเขียว. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/80249>.
- จุฑารัตน์ เจือจัน. (2555). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2561). ปัญหาการกำหนดกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1(2), 1-16.
- จำลอง แสนเสนา และ ขวัญศิริ เจริญทรัพย์. (2561). ยุทธศาสตร์การบูรณาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ของจังหวัดตราด. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 6(2), 121-143.
- เฉลิมชัย ปัญญาดี, เทพ พงษ์พานิช และ อติสร คันธรส. (2549). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ณัฐพล ชุมวรฐายี. (2558). การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มมุสลิมผู้ผลิตตั้งเมกรอบบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 5(1), 13-23.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- เทศบาลตำบลน้ำเขียว. (2563). นโยบายการพัฒนาของนายกเทศมนตรี. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.Namchi eo.go.th/plan.php>.

- เมทินี ทะนงกิจ, ฐาศุภกร จันประเสริฐ, และ ศยามล เอกะกุลนันต์. (2561). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 14(1), 1-33.
- วศศิชา หมดมลทิล. (2562). การท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีสู่ความยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563, จาก https://www.gsbresearch.or.th/wpcontent/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf
- สัญญา สะสอง, ชุตินันต์ สะสอง และ บุศรา นิยมเวช. (2563). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่หมู่บ้านแพมบก อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 3(1), 35-46.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด. (2558). *แผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด (พ.ศ.2559-2564) จังหวัดตราด*. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2563, จาก <http://trat.mnre.go.th/attachment/lu/download.php>.
- เอกชัย บุญยาพิษฐาน. (2553). *คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (1989).
- Butler, R., Hall, C.M. and Jenkins, J. (1998). *Tourism and Recreation in Rural Areas*. New York: Wiley.
- Denzin, N. K. (1978). *Sociological Methods: A Sourcebook*. New York: McGraw Hill.
- Dodds, R., Ali, A., and Galaski, K. (2016). Mobilizing Knowledge: Key elements of success and barriers in community-based tourism. *Current Issues in Tourism*. doi:10.1080/13683500.2016.1150. (257), 1-27.
- Mitchell, R.E. & Reid, D.G. (2001). Community Integration: Island Tourism in Peru. *Annals of Tourism Research*, 28(1), 113-139. doi: [10.1016/S0160-7383\(00\)00013-X](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00013-X).
- United Nations. (2015). Sustainable Development Goals. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs. Retrieved May 7, 2020, from <https://sustainabledevelopment.un.org/partnerships/>